

мпр. 4042/77

126/77

Записи

Прибележени у Енглеској

I

У покрајини Јоркшир, фабрички крај. Све је од гвожђа, челика и чађи, од уља и масних кучина, сталног тутња, и једне вечне боје печеног ваздуха и печене земље. Димњаци, чекрци, слепи зидови, пруге и вагони, каблови и вагонети, безброј шипкастих мостића и лествица, уздуж и попреко, који везују одељења и раднике кратко и срачунато, као ланци робијаше. И много људи. Много људи-аутомата и много људи-вулкана. Некима сјакте очи; неким је лице безизразно; а место лица ~~лактови запослених руку~~ избацују чудну игру мишића и сухожила, и тврдих рупа око шиљастих кости; неки мрзосно дижу терет; неки су стегнули међ зубе ~~нагрижљиво~~ расположење.

Taj

Rog helix je
zoo govori u
ruhana!

Безбожна слика! Манијачка монотонија! Али, у скривеној унутрашности свега тога има она тајанствена мешавина зла и добра која формира племе, која кује судбину народа. И енергија и ~~слаботињство~~ функционишу ту даноноћно, баш као оне пећи за кување камена. Послушност је ту толика колики и отпор, а обоје врло велики.

Vlasti me

Повели су, боље рећи понели, држећи га под мишке, радника који је »имао акцидент«. Лекар фабрички, с једне стране, пита: »Хоћете ли моћи до амбуланте без носила?« Нодзорник одељења, »крилати вештац«, како га радници зову, иде с друге стране и мргодно храбри: »Не јекни!« Пострадали радник не одговара лекару, ~~не~~ одједаред престаје да јечи и да сркуће бок, сабира остатке моћи у повређеним ногама, покушава да такне земљу тврдо, при чему једна нога добија изглед мртвог предмета, а ~~друга смешног пајана који уме да се баца~~ ~~накне с помоћу туђе снаге и воље.~~

У том крају, тако кажу, рад, рум и религија значе исто за душу човека. Моле се Богу људи и жене, да би се смирили и занели; пију рум људи и жене, да би се смирили и занели; раде као манитњаци, да би се смирили и занели. Чудан сусрет на истом дејству најузвишенијег са ниско порочним. И чудна је и узајамност дејства тих чинилаца: да би радник што самозабравније радио, он пије; да би био наклоњенији вери и нади, он се као роб зарива у рад, у послушност, у тачност.

Зује машине, зује уши, и грепка нешто по мозгу и души. Велики је то осећај: једнакост и другарство! Али је тежак осећај: неједнакост у способности, вештини и срећи! И има једна ђаволска ствар: другарство и једнакост није свеједно! Та грепкања по мозгу, уз то још зујање ушију, тако су мучни, да је потреба неког заноса скоро стална. Може ли, доиста,

Tocetazj
suzji

Човек бити послушан кроз дане и године, трпети да туђа истина важи као станац камен, а своја трепти као јабланов лист — може ли то, ако свест и живци с времена на време не придремљују?

И тако се зло и добро одмерују: сад отпор и срџба, сад љубав према старијем или млађем, сад милина од рада који напредује као часовник тачно, сад опет отпор и зла надница.

— Здрави су вам станови; имате игралиште за спортове и читаоницу.

— Имамо, имамо, хвала Богу! — одговара радник скоро весело. Па му се одједаред згрчи лице у неки туђ профил, и он додаје са сасвим новим карактером мисли и осећања: — имамо, али ~~није~~ не видимо даље од тог игралишта и те тамо цркве! па се ~~и~~ онда одмарамо и уживамо више као стока него као људи.

У исти дан се десило: настрадамом раднику су морали одсећи једну ногу, и прослављена је у колонији фабричкој дубока старост ретко скромног и ваљаног радника, који се пола века није мицао из одељења где је први пут постављен, и који никада у животу није био кажњен. Онај без ноге био је кажњен више пута. »Утицаће то сад на његов положај радника-инвалида« — мисли један друг. »А оном старом, коме данас утрапише дуван, зимске чарапе и књигу Христову, ~~та~~ шта је опет њему помогло што никад није био кажњен? Колико камен на друму, толико се и он помакао ~~сместа~~... А и тај Христос, ~~откуда~~ откуд је он имао појма како се данас, и овде у Јоркширу, мучи и тегли...

Трепало је по мозгу још једног друга. »Ако добије тровање крви, умреће, још млад, само зато што је радио на врло опасном месту... Хја« — почиње да се сећа нечег, да би могао ~~заборавити~~ да се сећа нечег другог — »ако умре, умреће зато што сви људи умиру, и сви, како ~~они~~ рачунају, пре времена«. ~~Тај~~ Тај који је тако мислио боловао је од јетре, и необично волео рум и цркву.

И тако, много разних мисли, добрих и злих, укрштало се ~~тога дана~~ по главама радника. И тога дана, и других дана. Јер, чудан је поглед на свет кроз фабрички прозор од оловног стакла; или са шипкастог моста између двоја вратанца која се механички залупе за човеком; или са лествица од кабла на којима има безброј пречага и нема ограда.

По пречагама тих лествица нанизале се сада танке фигури-не птица. Дивно изгледају лествице и птице. Птице имају пуну извесност да им се не може десити несрећан пад. Лествице трепте и брује као харфа. Пр-р-р! Разлетеше се птице, а оде горе момче. Не држи се усправно, него виси на укрућеним рукама и ногама које скакућу по каблу као прсти свирача по жицама.

Људи боре се

— Дивно, и страшно ^{адми} — може и ту акцидент ^{dobro, isprezastka.}

— Шта акцидент! Само кад би човек већ једаред могао знати кад је он узрок ономе што му се догађа. А овако, стропошташ се, или те машина прекроји, и имаш само да потпишеш акт који састави »крилати вештац«. То вам је! ~~Вот вештац!~~ Како каже један наш друг који је био у Русији, и не знате, кад то каже, да ли се шали или се не шали.

— А по мом мишљењу: све је ван човека и његове воље, ~~добро, isprezastka.~~ додаје један бледуњавко, ваљда неки орган администрације,

— А ја велим — завршује онај са јетром, румом и црквом — велим да је још понајбоље у цркви. Слобода и сигурност највећа: не дирају те, нити што од тебе траже, ни Бог ни људи.

Ускоро, безмало истог дана, умрла су обојица: онај од последица акцидента, а онај други од старости. Једна група дечака из фабричке школе, одређена да иде са погребом старца, бунила се, хтела да иде с погребом оног другог. Дечаци су ~~дубоко~~ зашли у неку ~~занимљиву~~ дискусију о природној и неприродној смрти. Никако нису успели да изведу на чисто: која је смрт баш сасвим неприродна, и шта би уопште могло бити неприродно, али су се определили за погреб који је, у домену фабричком, врста скандала, или сенсације. Ипак их је учитељ најзад, убедио и приволео. Сем једног. Тај се ухватио обема рукама за стари бршљан на дебелом црквеном стубу, и неће с места. Отац његов, ~~баш~~ снажан човек, потезао га је немилосрдно, али је само раскрвавио сину руке на чврстим витицама бршљана.

Увече, у механи, почео је разговор о покојницима, о погребима, па и о бршљану, који, ко би то мислио, такође је јачи од човека. Наставило се са причањима о рату. Поставили су најзад питање: да ли један народ има права да ~~само~~ пожели пропаст другог народа. Наравно да су сви једнодушно клицали флоти Велике Британије. Али неки часак позније посвадише се, па и потукоше, они који су у рату служили као морнари са онима који нису.

Сутрадан је »крилати вештац« писао акт. Било је затим казни, кајања, часног примања кривице, извињења и измирења. А прекосутра је у механи настављен разговор о флоти, са много ружних речи опет, са неколико разбијених чаша и боца, али је скандал, као по договору, изведен тако, да до акта не дође.

— Мора човек чинити и добро и зло! и чиниће! А акт — до ђавола!

И збиља, кажу они који знају, настане тек одједаред дуг период мира, занимљив по томе што није састављен од саме послушности и доброте и тишине, него по томе што дозвољено и забрањено, добро и зло, ~~предлаже складно.~~ ^{Истине} Оне као јабланов

✓ ~~буду вештац урла-~~
8800

лист ~~трепаве истине~~ појединаца покоре се једној истини споља. И задуго се заповест те истине сматра без поговора као племенита, човечна, патриотска, а послушност према тој као врлина мушка, и као још нешто неизрециво слатко и по-
 V *Врло јасно, али* носно. Тако ~~је~~ некако као кад посада брода слуша зато да би спасла брод у бури, или слуша зато да би достојанствено, са заповедником својим на челу, потонула на дно мора. У таквим тренутцима, и данима послушности, види се голим оком раса, и зна се да је раса чисто злато у које се чудесно претвара и добро и зло.

И тако се у Јоркширу исправно формира племе и кује суд-
 бина народа. *раса ситанет Енглеса који су послушни и неопслужени са сањом* II *ефикас.*

Олуј на Темзи. Река бучи као да море утиче у њу а не она у море. Ветар је пун ~~зелених водених~~ ножева, и чини се: исец-
 каће бродове ~~до ентине за потпалу.~~

Прозори, по енглески, једноструки су, и кроз ту танану површину стакла гледамо ми, људи, како се све савија и ломи и кишом плаче. Заштићени смо потпуно, премда по стаклу лије вода као из каблица, и удара вихор као роговима.

Прислоњених носева на стакло, као деца, видимо како је бура ~~ухватила~~ *ухватила* неколико галебова и неколико старих новина, али их понела ипак некако добронамерно, као у корпи. Однеће их ко зна куда, далеко, и спустити ~~можда~~ у нов и ~~лепши~~ крај, оставити их да се осуше и дати им можда нову судбину.

Како је незаштићеност понекад велика ствар, а заштиће-
 ност бедна ствар. Неколико милиметара стакла, и сва је при-
 рода само слика, само знаци и поруке. ~~можду~~ Ми смо буру ви-
 дели, али она нас није видела. Док су галебови и старе новине били бура, били су Темза, ветар, киша...

Нешто увек тера шегу са човеком.

III

Модерни велики град има у прогресу свом нешто од каме-
 на који се отео из праћке. Можда нико није хтео ни замиш-
 љао чудовишни град од осам милиона становника, од којих највећи део не може свој стан и своју радионицу да веже и примакне ни логично ни човечно. Лондон је џунгла, становници његови су номади. Целог живота ~~гискају~~ се и гурају, ~~са малим~~ *коферима*, по неколико сата дневно, у прљавим и ~~мучно~~ туж-
 ним превозним средствима, тамо амо, амо тамо. Вапај њихов је: брзина! већа брзина!

Има ту нешто парадоксно. Две размакнуте тачке везује увек пут, а брзина треба да има тајанствену моћ да их при-
 миче. Она, релативно говорећи, и има ту моћ. Али путеви ве-

мачке

ликог града су препонски путеви, чак и кад иду испод земље, ~~да~~ дакле је она релативност врло велика. Авион је донео ~~чу~~ ~~десно~~ решење: ~~да~~ пут постаје ствар релативна и имагинарна, а брзина има апсолутну моћ примицања двеју тачака. Али авион је птица; у простору ~~лети~~, међу препонама скакуће или пада. А лондонски мали грађанин ретко, или никад не путује простором, а сваки дан путује по Лондону. И тако, брзина превозних средстава у великом граду се повећава, али све остаје далеко. Далеко је и много за живот од једног дана, за понављање свакодневно, ~~у Лондону~~ у Лондону ~~из Рике~~ ~~до~~ ~~разнолик~~.

Има уосталом и нешто исконско у човеку што се опире ~~тој~~ ~~тех~~ ници. Човеку, апсолутно мислећи, није дато да даљине поништава, као што му није дато да време задржава. Пролази време ~~и~~ вели човек. Не пролази толико време колико пролази човек. И, не поништава човек, који путује, даљину, него поништа део свог живота. Седи згрчен, везан, беспослен, откинут, туђ и непотребан, у гомили других згрчених, везаних, беспослених и туђих.

У принудном путовању по великом граду има много сродног са номадством. Али некада је живљење било такво, да се ~~оно~~ ~~оно~~ увек могло прекинути, и негде другде наставити или започети. Ток живота, и пауза живота, и путовање, били су скоро истоветни у давна времена. Данас нису.

Становници великог града сатиру добар део живота у лудом сељакању пуном тираније непредвиђености и тираније аутоматизма. Велики град ће, не ~~одвише~~ у далекој будућности, постати проблем у материалном и духовном смислу, ~~баи~~ као сада капитал и машинска индустрија.

Исидора Секулић

Konj na mesečini

U septembru, na onoj visoravni od suhe ilovače koja se spuštala rušeći se nad afričkim morem, polja, već izgorena od žestine dugih letnjih sunca, izgledahu žalosno: još sva puna pocrnele strnjike, s retkim bademovim drvećem i, tu i tamo, s kojim stogodišnjim panjem saracenske masline. Ipak bi utvrđeno da dvoje mladenaca provedu tu bar prve dane medenog meseca, obzirom na verenika.

Svadbени ručak, pripravljen u jednoj dvorani starinske osamljene vile, nije u stvari bio za uzvanike svetkovina.